

Іванова Т.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кожина А.В.

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ТЕРИТОРІАЛЬНА КОНСОЛІДАЦІЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ

В статті проведено аналіз основних наукових підходів до проблематики територіальної консолідації в системі публічної влади як надзвичайно актуальної в контексті сучасних викликів і загроз, з якими сьогодні стикається Україна. Встановлено, що територіальна консолідація є складним і багатогранним процесом, що потребує інтеграції багатьох аспектів управлінської практики та є важливим етапом для покращення управління публічною владою в умовах багаторівневої системи врядування. Здійснено визначення основних детермінант, що обумовлюють актуальність тематики, серед яких особливу увагу приділено військовій агресії, соціальній напрузі та економічним викликам. Зазначено, що саме процес консолідації суспільства на всіх рівнях управління є необхідним для ефективної відповіді на зовнішні загрози, зниження соціальної напруги та подолання економічних труднощів. Окреслено ключові виклики, з якими стикається Україна у досліджуваній сфері, до яких віднесено фінансові диспропорції між регіонами, недосконалість інституційної спроможності місцевих органів влади, нерівномірний розвиток територіальних громад. Визначено основні тенденції розвитку територіальної організації влади в Україні, зокрема в контексті європейської інтеграції та імплементації європейського досвіду територіальних реформ. Зазначено, що територіальна консолідація є критично важливою в умовах війни, оскільки є складовою функції забезпечення національної безпеки та згуртованості населення на всіх рівнях управління. Важливим аспектом є інтеграція тимчасово окупованих територій, що вимагає не лише правових, але й соціальних та економічних заходів, спрямованих на повернення людей і відновлення інфраструктури. Визначено стратегічні напрями удосконалення територіальної консолідації в системі публічної влади в Україні з урахуванням європейського досвіду, доведено необхідність поєднання економічних, соціальних, екологічних аспектів для ефективного розвитку територіальної організації публічної влади, а також використання сучасних технологій і принципів управлінської інноваційності для забезпечення стійкості та сталого розвитку країни.

Ключові слова: територіальна консолідація, публічне управління, територіальна організація влади, децентралізація, територіальні громади, місцеве самоврядування, регіональний розвиток, національна безпека, згуртованість.

Постановка проблеми. Однією з головних передумов стабільного соціально-економічного розвитку України є ефективна система територіальної організації влади, яка здатна забезпечувати баланс між державними та місцевими інтересами, сприяти підвищенню якості управління й наданню публічних послуг, а також гарантувати рівномірний розвиток територій. У сучасних умовах інтеграційні процеси, що відбуваються в межах курсу України на європейську інтеграцію, вимагають комплексного переосмислення підходів до територіального устрою та публічного управління. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах багатовекторних загроз, пов'язаних як із зовнішніми, так і внутрішніми

викликами. Повномасштабна російська військова агресія, загрози суверенітету й територіальній цілісності, необхідність забезпечення стійкості публічного управління в умовах кризових ситуацій вимагають запровадження адаптивних і ефективних механізмів територіальної організації влади. Крім того, децентралізація створила нові можливості для територіальної консолідації, але водночас виявила низку проблем, пов'язаних із диспропорціями розвитку регіонів, недостатньою інституційною спроможністю місцевого самоврядування та відсутністю комплексної політики просторового розвитку.

Стратегічний курс України на інтеграцію в європейське співтовариство з урахуванням

нових викликів і загроз зумовлює необхідність удосконалення та подальшого розвитку системи територіальної організації влади, оскільки вона безпосередньо стосується забезпечення національної безпеки, соціальної згуртованості на всіх рівнях урядування тощо. Територіальна консолідація є не лише інструментом посилення ефективності місцевого самоврядування, а й важливим чинником стійкості держави в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз.

Європейський досвід засвідчує, що успішна територіальна реформа можлива лише за умови чітко визначених стратегічних орієнтирів, ефективної міжрівневої взаємодії органів влади та врахування інтересів громад. В Україні ці питання потребують подальшого дослідження, оскільки виклики, пов'язані з безпекою, соціальною згуртованістю, демографічними змінами та економічним розвитком регіонів, значною мірою визначають майбутню архітектуру територіального устрою. В умовах збройного конфлікту та соціально-економічних криз цей процес набуває особливої значущості, адже саме ефективна територіальна організація влади може стати запорукою національної єдності, економічної стабільності та демократичного розвитку України в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Територіальна консолідація влади є важливою складовою процесу децентралізації та реформи місцевого самоврядування в Україні. У сучасних умовах, коли країна стикається з безпрецедентними викликами, такими як збройний конфлікт, соціально-економічні кризи та необхідність адаптації до європейських стандартів, питання консолідації влади набуває особливої актуальності. Останні наукові дослідження у цій сфері охоплюють різні аспекти, включаючи розподіл повноважень між рівнями влади, сталий розвиток територіальних громад, правове регулювання місцевого самоврядування, довіру населення до органів публічної влади тощо. Значний внесок у розуміння механізмів територіальної консолідації здійснила В. Колтун у роботі «Комплементарна парадигма розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами державної виконавчої влади: зарубіжний досвід для сталого розвитку України» (2024) [1]. Дослідниця пропонує модель збалансованого розподілу повноважень між рівнями влади, що сприяє ефективній взаємодії між ними та є надзвичайно важливим у контексті консолідації територіального управління, оскільки дозволяє уникнути дублювання функцій та підвищити ефективність адміністративних процесів.

Актуальні виклики територіального розвитку в умовах урбанізації розглядають В. Колтун і З. Бурик у статті «Загрози сталому розвитку територіальних громад та забезпеченню якості публічних послуг в Україні» (2024). Вчені аналізують вплив урбанізаційних процесів на громади, наголошуючи на необхідності формування ефективних механізмів управління, що дозволить зменшити негативні наслідки урбанізації та забезпечити високий рівень соціальної згуртованості [2].

Окрема увага зосереджується також на законодавчих ініціативах у сфері місцевого самоврядування. Аналітичний матеріал «Законодавчі ініціативи для місцевого самоврядування у 2024-2025 роках: що зроблено і що заплановано?» містить огляд чинних та перспективних змін у законодавчій базі. Впровадження цих ініціатив спрямоване на зміцнення спроможності територіальних громад, розширення їх фінансової та адміністративної автономії, що, у свою чергу, є важливим інструментом консолідації влади на місцевому рівні [3].

Системний аналіз процесів децентралізації та їх впливу на регіональний розвиток здійснено у звіті Національного інституту стратегічних досліджень «Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні» (2020). Цей документ містить стратегічні рекомендації щодо удосконалення механізмів територіального управління [4].

Окремий напрям досліджень стосується правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування в умовах війни. М. Баймуратов і Б. Кофман у статті «Компетенційні повноваження органів місцевого самоврядування в сфері захисту прав людини в період миру і воєнного стану в Україні» (2022) аналізують особливості правового регулювання діяльності місцевої влади під час воєнного стану. Забезпечення прав людини є фундаментальним елементом соціальної згуртованості та сталого розвитку територій, що, своєю чергою, впливає на ефективність консолідації управлінських структур [5].

Вказані дослідження актуалізують проблематику територіальної консолідації через призму розподілу повноважень, сталого розвитку громад, законодавчих змін, рівня довіри до влади та захисту прав людини. Вони підкреслюють значення територіальної консолідації в системі публічної влади в Україні, ефективної взаємодії між рівнями управління, необхідність удосконалення регіональної політики, врахування безпекових викликів тощо.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз основних підходів, проблемних аспектів та викликів територіальної консолідації в системі публічної влади України та розробка стратегічних шляхів удосконалення з урахуванням європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Територіальна консолідація як складова публічного управління та регіональної політики залишається однією з найбільш дискусійних тем у науковій літературі. Вона охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із розподілом владних повноважень, забезпеченням сталого розвитку громад, підвищенням рівня довіри до влади та гарантуванням прав людини. У контексті сучасних реформ територіальної організації влади в Україні особливого значення набуває аналіз децентралізаційних процесів, ефективності адміністративно-територіального устрою, рівності доступу до ресурсів тощо.

Одним із найбільш спірних аспектів у наукових дослідженнях є оцінка ефективності децентралізаційних реформ. Дискусії зосереджені навколо того, чи дійсно передача повноважень від центральної влади до місцевих органів сприяла покращенню управління та забезпеченню сталого розвитку територій, чи, навпаки, створила додаткові проблеми, такі як фінансова нерівномірність, відсутність компетентних управлінських кадрів на місцях та ризики надмірної фрагментації системи влади. Центральним питанням у цьому контексті є фінансова ефективність територіальних реформ. У роботі Вахович І. М. та Недопада Г. В. «Дослідження впливу децентралізації на бюджетну ефективність територій» проаналізовано, як передача фінансових ресурсів місцевим громадам вплинула на їхню здатність самостійно формувати бюджети. Автори підкреслюють, що реформа створила передумови для покращення фінансової самостійності громад, але водночас виявила проблему нерівномірності розподілу доходів між регіонами, що призводить до диспропорцій у розвитку [6].

У науковій доповіді «Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій» під редакцією І. Сторонянської проаналізовано механізми фінансової децентралізації, економічну самостійність територіальних громад та їх здатність ефективно управляти ресурсами. У роботі запропоновано декілька методичних підходів для оцінки ефективності використання місцевими громадами фінансових та управлінських повноважень. Серед основних з них виокремлено: аналіз бюджетної самодостатності громад; оцінку рівня інфраструктурного розвитку та доступності

соціальних послуг; визначення індексу фінансової децентралізації; оцінку ефективності використання бюджетних коштів та моніторинг громадської участі в прийнятті рішень на місцевому рівні. Дослідження виявило важливі системні виклики, з якими стикаються громади в умовах децентралізації. Серед них: недостатній кадровий потенціал, особливо в малих громадах, де є брак кваліфікованих спеціалістів у сфері управління та економіки, нерівномірність бюджетної забезпеченості, зловживання та неефективне управління фінансами, а також обмежений контроль з боку центральної влади. Це призводить до значних проблем, таких як залежність малих громад від державних трансфертів, нецільове використання бюджетних коштів і корупційні ризики [7].

Ще одним важливим аспектом є вплив децентралізації на економічний розвиток та доступ громадян до соціальних послуг. У роботі С. Юшко, І. Алексеєнка та О. Криворучка «Досвід децентралізації європейських країн для України в цифрах» проведено порівняльний аналіз впливу децентралізації в європейських країнах та Україні. Дослідники приходять до висновку, що успішність реформи значною мірою залежить від якісного управління на місцях та чіткого державного контролю за процесами розподілу ресурсів. Європейський досвід засвідчує, що значна увага приділяється механізмам фінансового вирівнювання та запобіганню дисбалансам між регіонами. В Україні ж такі механізми ще потребують удосконалення, оскільки низка громад досі не може повноцінно функціонувати без державних дотацій [8].

Не менш важливим є питання соціальної справедливості та рівності доступу до ресурсів і послуг. Враховуючи суттєві диспропорції між регіонами України, що мають різний рівень економічного розвитку, забезпечення рівного доступу до соціальних благ та адміністративних послуг залишається актуальним викликом. Нерівномірний розвиток регіонів, зумовлений історичними, економічними та географічними факторами, створює значні виклики для досягнення соціальної справедливості. Забезпечення збалансованого розподілу ресурсів, розвиток інфраструктури в усіх регіонах та зменшення соціальної напруги є критичними для зміцнення міжрегіональної солідарності та сприяння сталому розвитку держави. Важливим аспектом є досягнення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю. З одного боку, необхідно стимулювати економічне зростання, залучати інвестиції та створювати нові робочі місця. З іншого боку,

економічний розвиток має сприяти зменшенню соціальної нерівності, забезпеченню доступності якісних соціальних послуг та поліпшенню умов життя населення.

У колективній монографії НАН України «Економічна ефективність та соціальна справедливість: пріоритети розвитку України на етапі подолання кризи» експертами досліджуються різні аспекти взаємозв'язку цих двох важливих цілей, що включають аналіз сучасних викликів і пропозиції щодо досягнення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю. Науковці доводять, що для досягнення соціальної справедливості в умовах територіальної консолідації необхідно розробити комплексну стратегію регіонального розвитку, яка враховувала б інтереси всіх регіонів та передбачала збалансований розподіл ресурсів. Важливим є також забезпечення рівного доступу до якісних соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальне забезпечення. Сприяння розвитку територіальних громад, що знаходяться в складній економічній ситуації, та створення ефективних механізмів підтримки є важливими кроками досягнення соціальної справедливості. Окрім того, необхідно забезпечити активну участь громадян у процесах прийняття рішень, що стосуються регіонального розвитку, а також створити прозорі механізми контролю за діяльністю органів влади. Таким чином, вирішення питань соціальної справедливості та рівності доступу до ресурсів і послуг є важливим фактором успішної територіальної консолідації в Україні [9].

Таким чином, наукові дослідження підкреслюють як позитивні, так і проблемні аспекти децентралізації. До позитивних результатів реформи можна віднести зростання бюджетної самостійності громад, що дозволило громадам ефективніше вирішувати місцеві проблеми завдяки можливості самостійно розпоряджатися коштами, а також розширення участі громадян у прийнятті рішень, оскільки активізація місцевого самоврядування сприяла розвитку демократії. Водночас вчені наголошують на таких проблемах, як нерівномірність розвитку регіонів, де багатші громади мають більше можливостей для розвитку, в той час як менш забезпечені залишаються залежними від дотацій, дефіцит кваліфікованих управлінців, адже не всі громади готові ефективно використовувати отримані ресурси, а також фінансові ризики, оскільки частина місцевих бюджетів не отримала очікуваних надходжень через економічну нестабільність та податкові дисбаланси.

Усе вищезазначене дозволяє визначити основні підходи у дослідженні процесів територіальної консолідації, які відображають сучасні соціально-економічні та політичні трансформації.

Фінансова децентралізація та її вплив на місцеві бюджети. Відзначається поступове зростання бюджетної самостійності громад, однак нерівномірний розподіл фінансових ресурсів між регіонами залишається серйозною проблемою. У той час як багатші громади мають можливості для розвитку, менш забезпечені залежні від дотацій, що створює фінансові дисбаланси.

Роль державного контролю та місцевого управління. Важливим є акцент на забезпеченні ефективного управління на місцях та посиленні контролю з боку центральної влади для запобігання зловживанням і нецільовому використанню фінансових ресурсів. Однак, існує брак кваліфікованих кадрів, що може ускладнити реалізацію реформ на місцевому рівні.

Соціальна справедливість та рівність доступу до ресурсів. Нерівномірний розвиток територій створює значні соціальні та економічні виклики. Розвиток механізмів рівного доступу до соціальних послуг та інфраструктури є критичним для досягнення соціальної справедливості та підтримки міжрегіональної солідарності.

Інноваційні технології для управління територіями. Впровадження цифрових інструментів та новітніх технологій допомагає оптимізувати процеси управління, але вимагає адаптації місцевих адміністрацій до нових інструментів і підвищення їхньої кваліфікації.

Демократизація процесу управління. Активізація місцевого самоврядування і участь громадян у прийнятті рішень є важливими елементами для розвитку демократії в Україні. Це, з одного боку, підвищує прозорість та ефективність управління, з іншого може створювати нові виклики у вигляді недостатнього рівня громадянської активності та експертного супроводу.

Однак, для реального впровадження цих підходів необхідно врахувати низку викликів, які виникають на шляху територіальної консолідації в Україні. Ці виклики, зокрема в умовах воєнного стану та економічної нестабільності, визначають не лише напрями розвитку, але й стратегії подолання труднощів, що постають перед державою.

Територіальна консолідація в Україні є особливо важливим процесом, що охоплює численні фактори соціального, економічного, політичного та безпекового розвитку. В умовах воєнного стану, коли країна стикається з військовою агресією та

великою кількістю внутрішньо переміщених осіб, процеси консолідації набувають особливої актуальності для забезпечення стабільності, збереження територіальної цілісності та зміцнення соціальної згуртованості.

Одним з основних викликів, з яким стикається Україна, є *російська воєнна агресія*, що призводить до значних територіальних втрат та викликає необхідність посиленої безпеки на всіх рівнях управління. У такій ситуації територіальна консолідація стає інструментом зміцнення національної безпеки, адже збереження управлінської цілісності та ефективного розподілу ресурсів у місцевих громадах дозволяє зменшити ризики фрагментації держави та підвищити її спроможність до оборони. Згідно з дослідженням Р. Алієва, О. Джуса, І. Копотуна та інших, територіальна безпека та консолідація є критичними елементами для досягнення стратегічної стабільності країни в умовах війни. Відповідно, процеси децентралізації та місцевого врядування потребують особливої уваги для забезпечення ефективного функціонування органів влади та мобілізації ресурсів у кожному регіоні [10].

Іншим важливим викликом територіальної консолідації є *соціальна напруга*, що виникає через великі потоки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та процеси реінтеграції деокупованих територій. ВПО мають суттєвий вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні, особливо на рівень місцевих бюджетів, доступність соціальних послуг і інфраструктури, а також на стабільність національної ідентичності в регіонах. Дослідження О. Капітан та О. Руданецької «Внутрішньо переміщені особи як особливий об'єкт соціального захисту України» показує, що успішна інтеграція ВПО можлива лише за умови ефективного управління ресурсами, створення належних умов для соціалізації переселенців та забезпечення їх доступу до базових соціальних послуг. ВПО сприяють інтеграції культурних традицій і формуванню нових соціальних зв'язків, але водночас можуть бути джерелом соціальної напруги, якщо їх потреби не задоволені належним чином. Це, у свою чергу, ставить перед органами місцевої влади завдання щодо підтримки місцевими громадами у їх адаптації до нових умов [11].

Ще одним викликом для територіальної консолідації є *економічні труднощі*, зокрема нерівномірний розвиток регіонів. Україна стикається з проблемами фінансової та економічної нерівності, оскільки регіони мають різні рівні економічного потенціалу, доступу до ресурсів та інф-

раструктури. Ці труднощі посилюються в умовах війни, коли деякі території знаходяться під окупацією або сильно зруйновані бойовими діями. Окрім того, проблеми, пов'язані з недостатньою кількістю кваліфікованих кадрів у малих громадах та неефективним використанням коштів на місцях, потребують виваженого підходу до навчання місцевих органів влади та підвищення їх компетенції. Створення ефективної системи фінансового вирівнювання дозволить зменшити економічні диспропорції та забезпечити сталий розвиток в усіх регіонах України [12].

Отже, територіальна консолідація в Україні, з огляду на військові, соціальні та економічні виклики, є складним процесом. Врахування особливостей кожного регіону, потреба у фінансовій та інфраструктурній підтримці, ефективне управління процесами реінтеграції звільнених територій є основою для досягнення соціальної стабільності та національної безпеки. Проте для того, щоб цей процес став успішним, необхідно створити чіткі механізми фінансової підтримки, підвищити кваліфікацію місцевих кадрів, забезпечити справедливий розподіл ресурсів на рівні держави. Важливим є не лише належне нормативне регулювання, а й інтеграція місцевих ініціатив у загальну стратегію публічного управління, що дозволить зберегти єдність і стабільність країни в умовах війни. У цьому контексті інфраструктурні проекти та міжнародна підтримка відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки пріоритети відновлення міської інфраструктури формуються на основі аналізу потреб, прозорості процесу та доступних фінансових ресурсів.

На практиці в Україні існують програми підтримки, спрямовані на відновлення інфраструктури міст. Однією з основних ініціатив є програма «Відновлення», яка передбачає виплати компенсацій для відновлення пошкодженого та зруйнованого житла. Однак її ефективність залежить від низки факторів, зокрема прозорості фінансових операцій, злагодженої взаємодії між центральною та місцевою владою, а також доступу громад до механізмів контролю за реалізацією проєктів. Контроль за використанням коштів, призначених для відновлення інфраструктури міст України, здійснюється через кілька ключових механізмів: державний фінансовий контроль, контроль за публічними закупівлями, а також роботу спеціалізованих органів, таких як Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. Відповідно до Положення про Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України,

агентство забезпечує планування та контроль відновлювальних заходів, що є важливим елементом державної політики у сфері територіальної консолідації [13].

Окрім державних програм, відновлення інфраструктури значною мірою забезпечує міжнародна підтримка. Фінансування від міжнародних партнерів спрямовується не лише на реконструкцію житла та стратегічних об'єктів, а й на розвиток критичної інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної мережі. Успішна реалізація таких програм є важливим індикатором здатності держави ефективно управляти процесами територіальної консолідації та відбудови країни в умовах воєнного стану.

На процеси територіальної консолідації значно впливає й міжнародний досвід, зокрема європейська практика управління територіальним розвитком. Одним із успішних прикладів є єврорегіони, які сприяють співпраці між сусідніми регіонами різних держав-членів ЄС. Завдяки цим структурам країни можуть ефективно об'єднувати ресурси, реалізовувати спільні проєкти та покращувати якість життя населення. Зокрема, в дослідженні «Інструменти економічного розвитку місцевих громад: кращі європейські практики у сфері транскордонного співробітництва» детально розглядаються моделі єврорегіонів, Об'єднань європейського співробітництва (ОЕС) та Європейських об'єднань територіального співробітництва (ЄОТС), які демонструють ефективність у подоланні адміністративних бар'єрів та підвищенні рівня економічного розвитку прикордонних регіонів [14].

Загалом, європейська практика територіальної консолідації ґрунтується а таких ключових стратегіях:

- європейська політика сусідства – спрямована на поглиблення економічної та політичної інтеграції між ЄС та країнами-сусідами, включаючи Україну;
- співпраця в рамках єврорегіонів – дозволяє розвивати транскордонне співробітництво та ефективно використовувати регіональні ресурси;
- розширення Європейського Союзу – передбачає адаптацію нових країн до спільних стандартів управління та розвитку;
- спільна стратегія ЄС щодо України – включає підтримку реформ, спрямованих на покращення децентралізації та територіального розвитку.

Європейський Союз надає значну фінансову та експертну підтримку Україні у впровадженні цих стратегій. Офіційний сайт Європейського Союзу містить відомості щодо підтримки України ЄС (EU Support for Ukraine) [15], за якими ЄС

активно інвестує у відновлення інфраструктури, регіональний розвиток та посилення економічної стійкості країни. Така допомога охоплює як гуманітарні ініціативи, так і структурні реформи, спрямовані на забезпечення прозорого та ефективного управління територіями

Отже, досвід європейських країн демонструє, що комплексний підхід до територіальної консолідації через децентралізацію, міжнародну співпрацю та ефективне управління ресурсами дозволяє досягти соціально-економічної стабільності та підвищення рівня життя громадян. Україна може використати ці підходи для зміцнення територіальної цілісності та відновлення регіонів, особливо в умовах сучасних викликів.

Враховуючи виклики, з якими стикається Україна, вважаємо, що стратегічні кроки у цій сфері повинні бути спрямовані не лише на територіальну цілісність, а й на підвищення ефективності місцевого самоврядування, забезпечення економічної стійкості регіонів та покращення якості життя громадян (рис. 1) До основних з них варто віднести такі.

Вдосконалення механізмів реінтеграції тимчасово окупованих територій. Реінтеграція потребує багаторівневого підходу, який включає відновлення інфраструктури, створення економічних стимулів для повернення населення, розвиток інституцій, що гарантуватимуть безпеку та правопорядок. Досвід європейських країн, які пройшли через територіальні трансформації, показує важливість поєднання адміністративних, економічних і соціокультурних заходів для стабілізації регіонів. ЄС підтримує Україну в цьому напрямку, що відображено у Спільній стратегії ЄС щодо України.

Посилення децентралізації та надання більших повноважень місцевим громадам. Децентралізація – ключова умова ефективного розвитку регіонів, що передбачає розширення компетенцій місцевих громад у розпорядженні бюджетами, прийнятті управлінських рішень і формуванні стратегій розвитку. В Європейському Союзі цей підхід реалізується через механізми місцевого самоврядування, єврорегіони та програми транскордонного співробітництва

Залучення громадянського суспільства до процесів управління. Практика країн ЄС демонструє, що участь громадськості у прийнятті рішень сприяє більшій прозорості влади, ефективному розподілу ресурсів і підвищенню рівня довіри населення до державних інституцій. В Україні вже запроваджено механізми електронної демократії, громадських слухань та місцевих ініціатив, але необхідно розширювати інструменти для

залучення громадськості до процесу територіальної консолідації та регіонального розвитку.

Використання новітніх технологій (ГІС, штучний інтелект) для аналізу територіальних даних. Використання геоінформаційних систем (ГІС) та штучного інтелекту відкриває можливості для більш ефективного планування територій, моніторингу соціально-економічних процесів та управління інфраструктурними об'єктами. У країнах ЄС технологічні рішення широко застосовуються для аналізу міграційних потоків, управління земельними ресурсами та прогнозування регіонального розвитку. Для України впровадження таких інструментів є важливим кроком на шляху до цифровізації державного управління.

Інтеграція екологічних та сталих принципів розвитку у політику територіальної організації влади. Збереження природного середовища є важливим чинником регіональної політики в Європейському Союзі. Європейська зелена угода (European Green Deal) [16] передбачає впровадження екологічно збалансованих підходів до розвитку територій. Україна також має активно впроваджувати принципи сталого розвитку, які включають екологічну модернізацію міст, енергоефективність та збереження природних ресурсів.

Рис. 1. Стратегічні кроки щодо територіальної консолідації в системі публічної влади в Україні

Джерело: складено авторами

Висновки. Таким чином, територіальна консолідація в Україні, хоча і має значні позитивні риси, зокрема підвищення бюджетної самостійності громад та залучення громадян до управлінських процесів, водночас стикається з низкою серйозних проблем, що потребують швидкого вирішення. Фінансова нерівність, брак управлінських кадрів, відсутність ефективних механізмів фінансового вирівнювання та соціальна несправедливість між регіонами залишаються основними бар'єрами для сталого розвитку.

Для того щоб децентралізація стала справжнім інструментом територіальної консолідації, необхідно подолати ці виклики шляхом удосконалення інституційних механізмів, розвитку кадрового потенціалу та забезпечення рівного доступу до ресурсів на всіх рівнях. Успішна територіальна консолідація вимагає комплексного підходу, що поєднує економічні, соціальні та екологічні аспекти, а також використання сучасних технологій і принципів управлінської інноваційності. Зростаюча роль цифрових інструментів та міждисциплінарного підходу створює можливості для більш ефективного і справедливого розподілу ресурсів, підвищення рівня життя та забезпечення стабільного розвитку територій. З огляду на це, подальший розвиток наукових досліджень у цій сфері має бути спрямований на такі ключові напрями: аналіз впливу реформ місцевого самоврядування на соціальну стабільність та консолідацію суспільства, адже саме цей аспект визначає довготривалу ефективність адміністративно-територіальних перетворень; поглиблення соціологічних досліджень, оскільки вивчення громадської думки та соціальних процесів є ключовим для формування ефективної політики територіального розвитку; розширення міждисциплінарного підходу, що дасть змогу інтегрувати економічні, політичні, управлінські, соціальні та екологічні аспекти в єдину систему аналітики з урахуванням як глобальних тенденцій, так і специфічних викликів, характерних для України.

Список літератури:

1. В. Колтун. Комплементарна парадигма розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами державної виконавчої влади: зарубіжний досвід для сталого розвитку України. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»*. 2024. № 3(31). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/9705>
2. В. Колтун, З. Бурик. загрози сталому розвитку територіальних громад та забезпеченню якості публічних послуг в Україні в умовах урбанізації. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. URL : <https://surl.li/jwmddj>
3. Законодавчі ініціативи для місцевого самоврядування у 2024-2025 роках. Що зроблено і що заплановано? 2024. URL : <https://decentralization.ua/news/19055>
4. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. URL : <https://surl.li/bdnauw>

5. Баймуратов М.О., Кофман Б.Я. Компетенційні повноваження органів місцевого самоврядування в сфері захисту прав людини в період миру і воєнного стану в Україні: актуальні питання регламентації та регулювання. 2022. URL : <https://surl.li/iylsce>
6. Вахович І.М., Недопад Г.В. Дослідження впливу децентралізації на бюджетну ефективність територій. *Економіка: реалії часу*. 2021. № 1(53). URL : <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No1/36.pdf>
7. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. І.З. Сторонянської. Львів: ІРД НАНУ, 2018. 144 с. URL : <https://ird.gov.ua/irdp/p20180705.pdf>
8. С. Юшко, І. Алексєнко, О. Криворучко. Досвід децентралізації європейських країн для України в цифрах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1045>
9. Економічна ефективність vs соціальна справедливість: пріоритети розвитку України на етапі подолання кризи: кол. моногр. / НАН України, Секція суспільних і гуманітарних наук. Київ, 2019. 350 с. URL : <https://surl.li/wvrgex>
10. Національна безпека України в умовах воєнного стану: загальна характеристика концепції; міжнародний аспект; нормативне регулювання; судова практика. / Укл.: Алієв Р. В., Джус О. А., Копотун І. М., Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Петков В. П., Петков С. В., Скриньковський Р. М., Шамрай Б. М., Юрков А. В. Київ. ВД «Професіонал», 2024. 480 с. URL : <https://surl.li/fuherq>
11. О. Капітан, О. Руданецька. Внутрішньо переміщені особи як особливий об'єкт соціального захисту України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2024. № 1 (41). URL : <https://surl.li/ciltuo>
12. К. Тростянська, О. Цюпа, В. Дмитровська. Фінансова децентралізація та її вплив на економічне зростання територіальних громад. *Академічні візії*. 2024. Випуск 33. URL : <https://surl.li/tnteue>
13. Про затвердження Положення про Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2014-%D0%BF#n9>
14. Інструменти економічного розвитку місцевих громад: кращі європейські практики у сфері транскордонного співробітництва» Серія 1. Європегіони, ОЕС, ЄОТС. URL : <https://ird.gov.ua/irdp/p20190035.pdf>
15. EU support for Ukraine. URL : <https://surl.li/jrkwsq>
16. The European Green Deal. URL : <https://surl.li/oocscs>

Ivanova T.V., Kozhyna A.V. TERRITORIAL CONSOLIDATION IN THE PUBLIC GOVERNANCE SYSTEM IN UKRAINE: MAIN APPROACHES AND CHALLENGES

The article provides an analysis of the main scientific approaches to the issue of territorial consolidation in the public administration system, highlighting its crucial relevance in the context of the modern challenges and threats currently faced by Ukraine. It is established that territorial consolidation is a complex and multifaceted process that requires the integration of various aspects of management practice and is an essential step in improving public administration in the context of a multi-level governance system. The article identifies the key determinants that define the relevance of the topic, with special attention given to military aggression, social tension, and economic challenges. It is emphasized that the process of societal consolidation at all levels of governance is essential for an effective response to external threats, reducing social tension, and overcoming economic difficulties. The key challenges Ukraine faces in this area are outlined, including financial disparities between regions, the inadequacy of local government institutional capacity, and the uneven development of territorial communities. The article identifies the main trends in the development of territorial governance in Ukraine, particularly in the context of European integration and the implementation of European territorial reform experiences. It is noted that territorial consolidation is critically important in times of war, as it is integral to one of the key functions of the state—ensuring national security and the cohesion of the population at all levels of governance. An important aspect of this issue is the integration of temporarily occupied territories, which requires not only legal but also social and economic measures aimed at the return of people and the restoration of infrastructure.

Strategic directions for improving territorial consolidation in the public administration system in Ukraine are outlined, taking into account European experience, and the necessity of combining economic, social, and environmental aspects for the effective development of territorial public administration is substantiated. Furthermore, the use of modern technologies and management innovation principles is proposed as a means to ensure the resilience and sustainable development of the country.

Key words: territorial consolidation, public administration, territorial organization of power, decentralization, territorial communities, local self-government, regional development, national security, cohesion.